

О.О. Труш,

к.держ.упр., доц., завідувач кафедри європейської та євроатлантичної інтеграції і національної безпеки ХарPI НАДУ,

І.В. Литвиненко,

аспірант кафедри європейської та євроатлантичної інтеграції і національної безпеки ХарPI НАДУ

МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто проблеми та перешкоди формування вітчизняної економіки в умовах глобалізації.

Ключові слова: інтеграційна стратегія, зовнішньоекономічні відносини, інвестиційна діяльність.

Дослідження в галузі державного регулювання зовнішньоекономічної політики України сьогодні здобувають особливої актуальності. У цій сфері важливі як нові теоретичні результати, так і узагальнення вже наявного досвіду. Демократичне перетворення у суспільстві та прагнення України інтегруватися в європейське співтовариство, потреби в залученні іноземного капіталу, внутрішні зміни в ринковому середовищі, необхідність упровадження ефективних механізмів щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України є актуальними.

Однією з сучасних проблем стратегії зовнішніх економічних відносин України є визначення правильного співвідношення різних векторів у рамках курсу на входження країни в систему світових господарських відносин.

Після ухвалення Указом Президента України від 2 червня 1998 р. Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, визначений для України головний пріоритет – інтеграція в структури Європейського Союзу, не знімає необхідності дотримання стратегічного балансу між європейським вектором та іншими важливими векторами зовнішньоекономічного розвитку [1].

У працях таких учених, як В. Буркін, В. Геєць, А. Гальчинський, С. Пирожков, В. Сіденко, А. Хахлюк, С. Шнирков, Peter van Ham, M. Porter, науково обґрунтовано проблематику сучасних трансформаційних процесів в українській економіці, її інтегрування у світовий економічний простір. Але,

незважаючи на наявність наукових праць і практичний досвід, у сфері державного управління головним завданням є розробка алгоритму оптимальної взаємодії національної економіки зі світовим господарством у контексті бурхливих і швидкоплинних змін і трансформацій, що відбуваються і у світовій, і національній економіці.

Мета роботи – аналіз стану формування та перспективи модернізації української економіки в умовах глобалізації.

Згідно з теорією міжнародної економічної інтеграції, успішна реалізація регіональної інтеграційної стратегії можлива за дотримання двох обов'язкових умов:

а) близькості рівнів розвитку та інтернаціоналізації економіки країн-партнерів;

б) наявності високорозвинутих економічних зв'язків між суб'єктами економічної діяльності країн, що інтегруються, інтенсивність яких усередині регіонального інтеграційного угруповання ще до початку інтеграційного процесу вища за зв'язки з іншими країнами чи групами країн.

У цьому аспекті слід зазначити, що в Україні стосовно її європейського інтеграційного вектора є істотні “проблеми економічної сумісності”. По-перше, за рівнем ВВП на душу населення – найбільш узагальнюючим показником рівня економічного розвитку – Україна значно поступається не тільки “найбіднішим” з нинішніх членів Євросоюзу, але й “найбіднішим” з країн – претендентів “першої хвилі” розширення. На сьогодні відставання України від країн – членів ЄС за рівнем економічного розвитку набагато перевищує ті порогові величини, які є допустимими для учасників інтеграційних об'єднань [5].

Для порівняння ВВП країн світу за паритетом купівельної спроможності – ПКС [6].

ВНП країн світу за паритетом купівельної спроможності

<i>№</i>	<i>Місце</i>	<i>Країна</i>	<i>Дол. США</i>
1	2	Люксембург	68,800
2	5	Норвегія	47,800
3	8	Ірландія	43,600
4	12	Ісландія	38,100
5	13	Данія	37,000
6	17	Австрія	34,100
7	18	Швейцарія	33,600
8	22	Бельгія	31,800
9	24	Швеція	31,600
10	25	Німеччина	31,400
11	28	Франція	30,100
12	63	Польща	14,100
13	78	Болгарія	10,400
14	82	Румунія	8,800
15	90	Україна	7,600

За остаточними даними, інфляція в зоні обігу єдиної європейської валюти в грудні 2007 р. склала 3,1 % в річному обчисленні, не змінившись, таким чином, порівняно з листопадним показником. Такі дані наводяться у звіті європейського статистичного агентства Eurostat [7].

У 27 державах – членах Євросоюзу інфляція у грудні минулого року порівняно з показником листопада 2007 р., зафіксованим на рівні 3,1 %, зросла на 0,1-відсоткового пункту і склала 3,2 %. Роком раніше аналогічний показник склав 2,2 %. У місячному численні зростання споживчих цін у 27 державах – членах Євросоюзу в грудні минулого року склало 0,4 %.

У грудні 2007 р. найбільш низький рівень річної інфляції було зафіксовано в Нідерландах (1,6 %), Фінляндії (1,9) і Великобританії (2,1 %). Найбільш високий рівень інфляції відзначено в Латвії (14 %), Болгарії (11,6 %) і Естонії (9,7 %).

Український уряд прогнозує інфляцію на 2008 р. у країні на рівні 10,5 – 12,5 %.

По-друге, для успішного розвитку міжнародного інтеграційного процесу необхідно, щоб він ґрунтувався на високому рівні інтернаціоналізації економічних процесів, з одного боку, та на відповідних процесах пріоритетного розвитку взаємних економічних зв'язків суб'єктів економічної діяльності країн, що інтегруються, – з іншого. Україна за абсолютним рівнем досягнутої інтернаціоналізації своєї економіки надзвичайно відстає від нинішніх членів ЄС і досить істотно – практично від усіх країн-претендентів, за дуже високого відносного рівня відкритості української економіки у сфері торговельних відносин. Поєднання цих двох характеристик робить дуже проблематичним досягнення у близькій перспективі необхідних для інтеграції в ЄС рівнів інтернаціоналізації економіки України.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень і Центру антикризових досліджень, іноземні інвестиції в країну переважно надходять з таких країн: Італія, Німеччина, Польща, Чеська Республіка, Швеція, Австрія, Бельгія, Данія.

Інститутом економічного прогнозування НАН України спільно з Міністерством економіки України розроблено Концепцію амортизаційної політики, що є програмою її реформування в напрямі стимулювання інвестиційних надходжень в економіку (відповідно до Указу Президента України від 18 серпня 1999 р. “Про основні напрямки інвестиційної політики на 1999 – 2001 роки”) [2].

Активізація інвестиційної діяльності вимагає широкого спектра стимулюючих заходів, але роль амортизаційної системи у вирішенні цього завдання є найважливішою. Амортизація становить не просто джерело фінансування переважної частини капіталовкладень, а механізм, що забезпечує систематичний обіг основного капіталу, його ефективне відшкодування та відновлення на вищій техніко-технологічній основі. Якщо цей механізм не спрацьовує, будь-які інвестиції відіграють роль разових підживлень і в масі своїй проїдаються. Саме така ситуація склалася у

вітчизняній економіці. Чинний порядок, що регламентує нарахування та використання амортизаційних коштів підприємств, є незадовільним через такі причини:

1. Він є часткою податкового законодавства, має жорстко детерміновані параметри, не враховує належним чином фінансово-матеріальні можливості та потреби підприємств, не сприяє оптимізації останніх і через це не стимулює інвестування.

2. Не створює передумов для зростання амортизаційних відрахувань у цілому.

3. Не стимулює інвестиційного використання амортизаційних коштів. За даними Державної податкової адміністрації, у середньому 40 % амортизацій – них ресурсів використовуються не за призначенням.

4. Податкові пільги, пов'язані з нарахуванням нелінійної (прискореної) амортизації й задумані як стимул для інвестування, обертаються на безпосередні збитки для бюджету – ефект у формі інвестицій недостатній.

5. Чинний порядок нарахування амортизації є суперечливим: з одного боку, він змушує до нарахування нелінійної (прискореної) амортизації, з іншого – намагається зменшити тиск цієї амортизації на витрати підприємств (знижуючий коефіцієнт 0,8).

Як відновити економічну дієдатність України, зробити її силою, здатною радикально змінити економічну ситуацію, забезпечити реальне просування реформ, швидке економічне зростання та збалансований розвиток?

Ця проблема є багатоаспектною. Дієдатність держави має оцінюватися, по-перше, з позицій вирішення основного завдання системних перетворень – поглиблення ринкової трансформації економіки. Визначальними чинниками цього процесу є інституційне забезпечення політики реформ, завершення процесу формування розгалуженої ринкової інфраструктури, утвердження ефективного законодавчого поля та стабільних правил економічної діяльності. Гостро стоїть і інша проблема – усунення

наявних деформацій у відносинах власності, забезпечення легалізації її основних форм, політичної підтримки та надійного державного захисту приватної власності, інтересів ділових партнерів і кредиторів, національного капіталу загалом. Дуже важливо у зв'язку з цим запровадити цивілізовані механізми державного регулювання земельного ринку, який уже фактично діє, хоча й хаотично. Держава має активно втручатися в цей процес, взяти на себе основний тягар відповідальності за його результати. Йдеться, зрештою, про формування у стислі строки необхідної критичної маси реформ, що дасть змогу українській економіці розвиватися в перспективі на самодостатній ринковій основі.

По-друге, дієздатність держави має оцінюватися і з позицій її спроможності забезпечити (всіма доступними інструментами, в тому числі й засобами регуляторної політики) створення економічних, політичних та соціальних передумов реалізації наявних (і потенційних) конкурентних переваг української економіки. У ситуації, коли такі переваги не можуть бути реалізованими на основі ринкових саморегуляторів через відсутність останніх, держава має виступати в ролі суб'єкта, який посилює ринкові механізми, що лише формуються, доопрацьовувати те, чого ринок поки що сам зробити не в змозі.

По-третє, реалізація конкурентних переваг має втілитися в зміцненні позицій внутрішнього ринку, утвердженні інноваційної моделі розвитку української економіки, освоєнні механізмів енергозбереження та структурної політики, подолання нагромаджених за роки реформ відтворювальних деформацій. Такого інструментарію до цих пір не існує.

По-четверте, потребує переосмислення і логіка макроекономічної стабілізації. Це також один із визначальних чинників дієздатності держави. У попередні роки ставку у сфері макроекономічної стабілізації було зроблено на монетарну політику. Проте наш власний досвід, як і досвід інших постсоціалістичних країн, демонструє обмеженість можливостей надійної стабілізації грошей суто монетарними інструментами. Адже навіть за

“класної” (як про це весь час говорилося) грошово-кредитної політики курс гривні від моменту її запровадження впав більш як утричі.

По-п'яте, зміцнення дієвості держави пов'язане і з істотним посиленням її впливу на розвиток соціальної сфери. Першоосною цього є надійний захист та державна підтримка соціально незахищених верств населення. Це аксіома, яку не можна заперечувати.

Україна має об'єктивні передумови для посилення своєї ролі як транзитної держави. Це геополітичне становище країни та наявність у ній потужного транспортного комплексу.

Завдяки своєму географічному положенню Україна впродовж цілого тисячоліття є містком між Європою й Азією, між Північчю і Півднем. Історично Україна (Київська Русь) зупинила підкорення Європи азійськими кочовиками. Через освічену Україну Росія (напівазійська держава) увійшла до кола європейських країн. Саме через Україну поширювалася в Центральну Азію європейська культура. У наш час транзитність держави набуває стратегічного значення, стає важливою складовою національної безпеки.

Нині готова продукція, насамперед промисловості, постачається з країн Європи до Азії, а сировина й енергоносії – з Азії в Європу. Подальший розвиток Європи значною мірою залежатиме від освоєння азійських ринків. І навпаки – розвиток країн Азії, й особливо Центральної, спиратиметься на потенціал Європи. Крім того, інтеграційні процеси в Європі і в Азії приведуть до створення могутніх мегаполісів, обсяг торговельного обороту, між якими в новому тисячолітті зросте на 1000 %. На шляху взаємодії цих мегаполісів і знаходиться Україна як транзитна держава.

Велике майбутнє – у співробітництва країн Близького Сходу і Північної Європи. У найближчі десятиліття країни цих регіонів відкриють для себе один одного.

Україна вкрита густою мережею транспортних шляхів, має розвинутий сучасний рухомий склад усіх видів транспорту. За даними англійського інституту “Рендел”, за коефіцієнтом транзитності (тобто за розвинутістю всіх

видів транспортних зв'язків та відповідної їм інфраструктури) Україна посідає перше місце в Європі [3]. Разом із тим завантаженість цих шляхів не відповідає їх можливостям. Хоча існує аксіоматичне положення: для повноцінного розвитку економіки наявність шляхів транспортування сировини, комплектуючих та готової продукції є вирішальним фактором, так би мовити, “локомотивом прогресу”. Тому перспективи розвитку економіки держави та інтеграції її у світове господарство на пряму залежать від наявності та розвинутої шляхів сполучень. Економічні вигоди України вбачаються в наданні всього комплексу послуг транзиту через свою територію потоків товарів і послуг. Сухопутні, повітряні та морські шляхи можуть забезпечити такі послуги, як у широтному, так і в меридіанному напрямках.

Крім того, Україна має надзвичайно сприятливі умови для розвитку транзитно-комунікаційних систем: освічене населення і висококваліфіковані кадри фахівців, компактну й добре освоєну територію, промисловий і продовольчий потенціали, сприятливу багатовекторну зовнішню політику.

Та ефективність транзитних послуг залежить, передусім, від рівня розвитку вітчизняного транспортного комплексу та функціонування міжнародних транспортних коридорів на території держави.

Транспортний комплекс України за обсягами й тоннажем пасажирських і вантажних перевезень, пропуском та оформленням транзитних вантажів, наявністю великих магістральних газо- та нафтопроводів, міжнародних енергосистем посідає одне з провідних місць у Європі (в перші роки незалежності України за обсягом перевезень йому належало четверте місце у світі після Росії, США та Канади). Нині він охоплює шість залізниць, три морські пароплавства та АК “Укррічфлот”, 67 авіакомпаній, 800 підприємств автомобільного транспорту, 50 тис. км трубопроводів (газо-, нафто- та продуктоводів), комплекс науково-виробничих підприємств та організацій космічного транспорту.

Для інтеграції України у світове співтовариство і посилення транзитних функцій держави необхідні висока якість, регулярність і надійність транспортних зв'язків, гарантованість збереження вантажів і безпеки перевезень пасажирів, зростання швидкості та зменшення вартості доставки.

Аналіз соціально-економічного розвитку України показує, що практично за всіма параметрами оцінки готовності приєднатися до Європейського Союзу країна мала одні з найгірших показників у Центральній та Східній Європі. В Україні за 16 років незалежності не вдалося провести ефективні реформи, глибока криза охопила практично всі сфери суспільства. Більше того, за рівнем соціально-економічного розвитку Україна почала суттєво відставати від багатьох країн субрегіону, а за оцінками конкурентоспроможності національної економіки посідала останні місця не тільки серед європейських країн, а й порівняно з багатьма країнами, що розвиваються. Відсутність громадського консенсусу щодо напрямів та темпів соціально-економічних реформ, практично стабільно неефективна діяльність урядів суттєво віддаляє перспективу не тільки повного, але й асоційованого членства України в ЄС. Очевидно, що тільки послідовні, глибокі та рішучі реформи можуть змінити цю тенденцію кардинально.

Список використаних джерел

1. Будкін В. У рамках особливого партнерства // Політика і час. – 1998. – № 9. – С. 23 – 28.
2. Гесць В., Гальчинський А., Сіденко В. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
3. Пирожков С. Україне пора бы воспользоваться своим коэффициентом транзитности // Зеркало недели. – 1998. – № 9. – С. 9.
4. Peter van Ham. Ukraine, Russia and European Security: Implications for Western Policy. – Paris, 1993. – 61 p.
5. The Global Competitiveness Report / M.E. Porter, J.D. Sachs, A.M. Warner and others. – Oxford University Press in cooperation with Harvard University, 2000.
6. Режим доступу: www.vvp.or.ua
7. Режим доступу: www.europa.eu.int/comm/dgs/external_relations/index_en.htm

Trush O.O., Lytvynenko I.V. Modernization of the Ukrainian economy in the conditions of globalization.

Considering the issues and obstacles of forming national economy in the conditions globalization.

Key words: integrational strategy, external economic relations, investment activity.

Труш А.О., Литвиненко И.В. Модернизация украинской экономики в условиях глобализации.

Рассмотрены проблемы и препятствия формирования национальной национальной экономики в условиях глобализации.

Ключевые слова: интеграционная стратегия, внешнеэкономические отношения, инвестиционная деятельность.